

**ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹԵՄԻ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆԱՑ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ
ԱՊՐԻԼ 30—ԷՆ ՄԱՅԻՍ 5, 1990**

Հայց. Եկեղեցւոյ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի Հոգեւորականաց Տարեկան Համագումարը այս տարի տեղի ունեցաւ Ապրիլ 30—էն Մայիս 5 օրերուն, Շրուզպրի, Մասսաչուսեց, Քէլվըրի Ռիթրիք Սեմթրի մէջ, հիւրընկալութեամբ Ուստրի Սուրբ Փրկիչ Եկեղեցւոյ: Երեսունէ աւելի եկեղեցականներ կը մասնակցէին համագումարին, որուն կը մախագահէր Հոգշ. Տ. Խաժակ Վրդ. Պարսամեան, Առաջնորդի Փոխանորդ Ամերիկայի Արեւելեան Թեմին, ի բացակայութեան Վիճակիս Առաջնորդ եւ Երուսաղէմի Առաքելական Սուրբ Աթոռին ընտրեալ Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Թորգոմ Արքեպս. Մանուկեանի: Հիւրաբար ժողովներուն կը մասնակցէին նաեւ Մայր Աթոռոյ Դիւանապետ Գերշ. Տ. Ներսէս Արքեպս. Պոգապալեան, Իրաքի Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Աւագ Եպս. Ասատուրեան, Ուրուկուայի Թեմի Առաջնորդական տեղապահ Հոգշ. Տ. Յակոբ Ծ. Վրդ. Գըլմենեան, եւ Օքլընտ Գալիֆորնիայի Ս. Վարդան Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ եւ Արեւմտեան Թեմի մերկայացուցիչ Արժշ. Տ. Մեսրոպ Քհնյ. Սարաֆեան:

Համագումարի տասներեք ցօրեայ յատկացուցեցան կարգ մը կարեւոր հոգեւոր, ծիսական եւ վարչական բնոյթ կրող հարցերու, որոնք կը շահագրգռեն մեր Թեմը եւ ի մասնաւորի մեր ծուխերը: Ժողովներէն դուրս՝ հոգեւոր հայրեր առաւօտեան եւ երեկոյեան հաւաքուցեցան եւ կատարեցին ժամերգութիւն: Իսկ վերջին օրը՝ Մայիս 5—ին՝ Քէլվըրի Ռիթրիք Սեմթրի մատուռին մէջ մատուցուցաւ Սուրբ եւ Ամահ Պատարագ եւ մերկայ գտնուող բոլոր հոգեւորական հայրերը հաղորդուցան:

Առաջին ցօրեայ սկզբնաւորութեան Հոգեհաճութեան Պաշտօն կատարուեցաւ 1989—90 տարեշրջանին ի Տէր համգուցեալ Երուսաղէմի Ս. Աթոռոյ Պատրիարք Ամենապատիւ Տէր Եղիշէ Արքեպս. Տէրտրեանի, Կ. Պոլսոյ Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Շմորիք Արքեպս. Գալուստեանի, Վիճակիս մախիին Առաջնորդ Գերշ. Տ. Տիրան Արքեպս. Ներսոյեանի, Գամատայի անդրամիկ Առաջնորդ Գերշ. Տ. Վազգէն Արքեպս. Քէշիշեանի, Պուլմոս Այրէսարմակ Հոգշ. Տ. Յարութիւն Ծ. Վրդ. Մուշեանի եւ հայրենաբնակ Հոգշ. Տ. Վահան Արեւդայ Դաւթեանի հոգիներուն համար:

Ապա կարդացուցաւ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետ Վազգէն Առաջինի պատգամը ուղղուած Թեմակալ Առաջնորդին եւ Հոգեւորականներուն:

Վիճակիս բարեխմամբ Առաջնորդը՝ Գերշ. Տ. Թորգոմ Արքեպս. Մանուկեան, Հոգեւորականաց Համագումարին առաքած իր պատգամին մէջ իր երաժշտը կու տար ծխական հովիւներուն՝ որոնք եղած էին իր գործակիցները առաւել քան քառասուն տարի: Ստորեւ կը մերկայացուի սոյն պատգամին բնագիրը.

«Սիրելի հոգեւորական եղբայրներ,

Փառք կու տամք Տիրոջ որ ողջամբ ոչ միայն տարի մը, այլեւ շրջան մը եւս բոլորեցինք եւ այսօր կու գամք գրաւոր յայտնելու Թեմիս հոգեւորական դասուն որ մեր վերջին ուղերձը պիտի ըլլայ որպէս Առաջնորդ Ամերիկայի Հայոց: Այս տարուան Թեմական Պատգամաւորական Ժողովին տեղի պիտի ունենայ Առաջնորդական ընտրութիւն եւ մեր ամուռը չկայ այդ ցամակին վրայ, որովհետեւ մերկայ տարւոյս Մարտ 22—ին կոչուցեցանք Երուսաղէմի Առաքելական Սուրբ Աթոռի գահակալութեան դժուարին պաշտօնին: Այժմ գտնուելով Երուսաղէմ, կը ցաւիմք որ մերկայ պիտի չկարենամք ըլլալ ո՛չ Հոգեւորականաց Համագումարին եւ ոչ ալ Թեմական Պատգամաւորական Ժողովին:

Հելտութեամբ չէ որ կը գրեմք մեր այս խօսքը ուղղուած ձեզի՝ քսանըօրս տարուան Առաջնորդական պաշտօնավարութեմէ մը ետք: Զեզմէ ոմամք հետ Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց Վարժարանին մէջ եղանք սննդակից մեր պատանեկան հասակին՝ առ ոտս Թորգոմ Պատրիարք Գուշակեանի եւ այլ մեծ ուսուցիչներու: Սերընդակիցներու փաղանգին հետ միասին մտանք Տիրոջ ծառայութեան դաշտն մերս եւ ստացանք ձեռնադրութեան խորհուրդը եւ ապա յիսուն տարիներ միասին կրեցինք ու պիտի կրեմք Քրիստոսի քաղցր լուծը: Այլոց հետ յիսուն տարիներ միասին կրեցինք ու պիտի կրեմք Քրիստոսի քաղցր լուծը: Այլոց հետ գործեցինք Ամերիկահայ Թեմին մէջ 1946—ական բուականներէն սկսեալ եւ կեանքի քաղցր

ու տրտում օրերը բաժնեցիմք ամոռն հետ:

Կենամքի թաւալքը փոխադրեց մեզ տեղէ տեղ՝ բայց Աստուծոյ Տունը միշտ եղաւ մեր կայանը, ուր որ գտնուեցամք ապրեցամք Տիրոջ եւ մեր հոգեւոր եղբայրներու մտերմութեամբ մէջ:

Յուզումով կը մայիմք ետ՝ ամբողջ քառորդ դարում վրայ ի մասմաւորի, որովհետեւ մեր կենամքի բեղմնաւոր, գործունէութեամբ լեցում եւ հոգեկամ գոհումակութիւն պարգեւող շրջամը եղաւ այդ ցարդ: Երիտասարդ հոգեւորականներու խումբը դեռ գոյութիւն չուէր այդ օրերում, իսկ այսօրում երէց սերունդի ամդամները եւ մեք մեր երիտասարդական ուժերում զգալիակէտիմ վրայ կը գտնուէինք:

Ամերիկահայ հոգեւորական եւ աշխարհական պատգամաւորներ ըմտրած էին մեզ այն ակնկալութեամբ որ մեր ուժերը ի սպաս պիտի դնեմք Ամերիկայի Թեմիմ կազմակերպական աշխատանքներում:

Գոհութեամբ կ'ուզեմք մշել որ մեր պաշտօնավարութեամ քառորդ դարու շրջամը զուգադիպեցաւ Թեմիս ընդարձակմամ ու բարգաւաճմամ տարիներում: Պարագայական չէր այդ զուգադիպումը՝ այլ արդիւնք յամառ աշխատանքի եւ տասնամեակներ տեւող ծրագրումներում: Առաջին « ճարտարապետը » մեր Թեմի հոգեւոր շէնքիմ եղաւ հոգեւոյս եւ արդիւնք: Առաջին Ս. Գարեգիմ Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանք, ապա Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ: Ամոր հետեւեցաւ մորոք համգուցեալ Ս. Տիրամ Արքեպիսկոպոս Ներսոյեան, որում առաջնորդութեամ շրջանիմ մեք եւս թրծուեցամք՝ որպէս Առաջնորդի Փոխամորդ Թեմի կառավարմամ գործիմ մէք եւ ունեցամք մեր մասն ու բաժիմը ընդհանուր ծրագրումիմ մէք: Նոյմ մտահոգութիւններով իրեմք ջանքերը չխմայեցիմ յաջորդ թեմակալ Առաջնորդները՝ Գերշ. Ս. Մամբրէ Արքեպիսկոպոս Գալֆայեան եւ Գերշ. Ս. Սիոն Արքեպիսկոպոս Մամուկեան, կարգաւորելով թեմիմ կազմակերպական դրոյթը: Հետագայիմ՝ մեր Առաջնորդութեամ շրջանիմ ջանացիմք գործադրել մախագծուած ծրագիրները եւ ժամանակիմ հետ քայլ պահելով՝ մոր առաջնորդութիւններ եւս ըմել ու ծրագիր մշակել մոր ճամապարհներ բամալու:

Ամբողջ քառորդ դարու շրջանիմ եղած իրագործումները կարելի դարձան շմորիւ մեր հոգեւորական դասում աջակցութեամ: Մեր ծրագիրներիմ ու աշխատանքները կիսակատար պիտի մնայիմ եթէ մեր կողքիմ չունեցայիմք մուխրեալ եւ զարգացած հոգեւորական դասը մեր թեմիմ: Մեք բախտաւոր էիմք որ ունեցամք ձեզի պէս կարգ ու կամոնի հետեւող հոգեւորականներ, որոնք միջոցաւ կրցամք հասնիլ մեր ժողովուրդի բիւր կարիքներում եւ մեր Առաջնորդական վիճակը դարձնել օրիմակելի թեմ մը թէ՛ արտասահմանի եւ թէ՛ ալ Հայաստանի համար: Դուք եղաք մեր իսկական մերկայացուցիչները ծուխերէմ մերս եւ բարձրացուցիք Առաջնորդարանիմ ու Առաջնորդիմ դիրքիմ ու պատիւը յաչս ծխականներում, սորվեցնելով ամոռն յարգել Սուրբ Եկեղեցւոյ մուխրապետական կարգը:

Ջեր օգնութեամբ կարելի դարձաւ բարգաւաճումը մեր Առաջնորդարանիմ, շիմութիւնը Սուրբ Վարդամ Մայր Տաճարիմ եւ ամոր յարակից շէնքերում: Առամք ձեր աջակցութեամ՝ պիտի չունեցայիմք եկամուտի այն աղբիւրները՝ որոնք կարելի դարձուցիմ ընդարձակել Առաջնորդարանիս գործունէութեամ ծիրը: Եւ երբեմնի փոքրիկ՝ կէս ժամանակով գործող գրասենեակները վերածուեցամ հսկայական բաժամումներում՝ իրեմք հրատարակչականներով եւ յարակից ցանցերով: Ջեր ծաւալած չարքաշ աշխատանքներում շմորիւ կարելի եղաւ օժտել մեր հիմ ծուխերը մորամոր սրահներով եւ հայկական ճարտարապետական ոճով կառուցուած տաճարներով: Ջեզմէ ումամք չվարանեցամ իրեմք հովուական խմամբը տարածելու մանէ մորահաստատ համայնքներում ժողովուրդիմ վրայ, եւ այդպիսով տակաւ առ տակաւ գոյութիւն առիմ մոր ծուխեր այլեւայլ վայրերում մէք եւ մեր եկեղեցիներում թիւը անեցաւ:

Հակառակ որ մեր դպրեվանքերը չկրցամ արտադրել հարկ եղած թիւով եկեղեցականութիւն, մեր բոլորիմ հետեւողական աշխատանքիմ արդիւնքը այն եղաւ որ ունեցամք երիտասարդ եկեղեցականներում խումբ մը, որ այսօր կը պաշտօնավարէ մեր ծուխերէմ մերս: Կը զգամք որ ձեզմէ ումամք կ'ակնկալէիմ առատաբամ զմահատական խօսքեր մեզմէ: Թէեւ իրմէ չափազանց ժուժկալ՝ մեր արտայայտութիւններում մէք, միշտ ջանացիմք մեցուկ կամոնի մեր հոգեւորականներում եւ հարթել ամոռն դժուարութիւնները: Եթէ երբեք ցաւ պատճառեցիմք մեր հոգեւոր եղբայրներէմ ոեւէ մէկում, այդ եղաւ մեր կամքիմ անկախ եւ առամք որեւէ դիտումի: Եղամ ումամք որոնք ցաւ պատճառեցիմ մեզի: Ամոռն հետ մեր վերաբերմունքը փափաքեցամք եւ փորձեցիմք որ վայելուչ եւ վայել լիմէր եկեղեցւոյ վերատեսուչիմ: Համդարտ է մեր խիղճը մեր առաջնորդական պաշտօնի լրմամ այս համգըրումամիմ:

Այսօր հրաժեշտ կ'առնենք ձեզմե մարմնապես միայն, պահելով մեր սրտի մեկ ամկիւնը լաւագոյն յիշատակներ մեզի համար շատ սիրելի եղբայրներու, որոնց բարեկամութիւնը վայելած ենք տարիներ շարունակ եւ յամալս մասնակից դարձած ամոնց ուրախութիւններու եւ վիշտներու:

Այստեղ առիթը չէ հաշունարդարի ենթարկել այն բոլոր արդիւնքները եւ կամ ձախողութիւնները՝ գործ ունեցած անցնող տարիներում: Մենք այս առիթը կ'ուզենք օգտագործել մեր կարգ մը մտահոգութիւնները բաժնելու համար ձեզի հետ: Ամերիկահայ ժողովուրդի մայր զանգուածին հետ ամենէն շատ դուք սերտ կապեր ունիք: Որպէս հոգեւոր եւ ազգային առաջնորդներ՝ դուք իրազեկ էք ժողովուրդի կարիքներում եւ ամոր սպառնացող վտանգներում: Իսկ ձեր եւ մեր պարտականութիւնն է օգտակար ըլլալ մեր ժողովուրդին ամէն կերպով: Որպէս երկարամեայ Առաջնորդ այս Թեմին՝ մենք կը մերկայացնենք ձեզի հետեւեալ հարցերը եւ մտահոգութիւնները:

Ա) Հայաստանի մերկայ կացութիւնը, որ կրնայ երկար տեւել, Ղարաբաղի հարցը, երկրաշարժի առթած ահարկու վնասները, Միջին Արեւելքի մեր գաղութներու ինչպէս ճանաչուածութիւնը վտանգներու վտանգները եւ ստեղծուած կարիքները՝ մասնաւոր ծանր պարտականութիւն կը դնեն Ամերիկահայ գաղութին եւ ի մասնաւորի մեր Թեմին վրայ որպէս զի երկար ժամանակով լայն օգնութիւն փութացնենք ամոնց: Մեր կարօտեալ քոյրերում եւ եղբայրներում օգնութեան ձեռք կարկառելու ձեռնարկեցի՞մք երկու տարի առաջ եւ այժմ այդ սրբազան պարտականութիւնը կը փոխանցենք ձեզի:

Բ) Մեր թեմը եւ այլ թեմեր ի մօտոյ պէտք պիտի ունենան մօր եկեղեցականներու: Մենք մեր կարելիք պիտի ընենք որպէս զի երուսաղէմի մէջ եւս պատրաստենք զանոնք, բայց հոռւօր բազումք են եւ մշակք սակաւք: Ուստի կը թելադրենք որ ամէն կերպով զարկ տաք Ս. Ներսէս Աստուածաբանական Դպրոցին եւ յարմար աշակերտներու ալ թելադրէք որ գամ երուսաղէմ:

Գ) Ամերիկայի Արեւելեան Թեմը՝ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ամենակազմակերպուած վիճակը կը մերկայացնէ: Նիւթապէս եւ բարոյապէս պէտք է բարձրացնել վարկը Առաջնորդարանին, որպէս զի զօրամայն ճանաչուած եկեղեցին ընդհանրապէս: Պէտք է հետապնդել որպէս զի կազմաւորուող ծուխերը դառնան լիիրավ ծուխեր եւ հեռաւոր վայրերու մէջ եւս հայութիւնը բոլորով իր եկեղեցիներում շուրջ:

Դ) Միութեան հարցը պէտք է անպայման հետապնդուի համաձայն Հայ եկեղեցւոյ աւանդութեան, կարգաց եւ կանոնաց: Հայաստանեայց եկեղեցին ամէն հայ հոգիին փրկութեան յաւերժական տունն է: Ամոր կառոյցին հոգեւոր կոչումը եւ ամոր առաքելութեան հայատիպ մկարագիրը պէտք է տեսապէս ճառագայթէ, որպէս զի համբալ իմացականութեամբ եւ ամհարազատ հետաքրքրութեամբ անհատներ կամ խմբակներ չզիջազեղենք ամոր ամփոխարինելի հոգին:

Ե) Մեր ժողովուրդին սպառնացող վտանգը բացայայտ է: Մամաւանդ ամոնց համար՝ որոնք շրջապատուած են տարբեր ազգերու եւ մշակոյթներու ցանցով, ինչպէս Սովետ Միութեան, Եւրոպական ցամաքամասի, Միացեալ Նահանգաց եւ այլ ցամաքամասերու մէջ: Մեր եկեղեցին, մեր մայրը՝ ըստ Վարդանանց յայտարարութեան, (« Հայր մեր ճամաչեմք զԱւետարանն, եւ մայր մեր՝ զՀայաստանեայց Առաքելական Ուղղափառ Կաթողիկէ եկեղեցին »), պարտականութիւնը ունի մտահոգելու ոչ միայն հաւաքաբար կազմակերպուած, բայց մամաւանդ ցրուած իր զաւակներում գոյութեամբ, « Զի մի՛ որ ի մոցանէ կորիսէ: »

Զ) Երուսաղէմի մասին առաւելագոյն չափով խօսուած ու գրուած է: Այդ բոլորին բարի ցանկութիւնն է տեսնել Երուսաղէմի Առաքելական Սուրբ Աթոռը իր կոչումին բարձրութեան եւ ծառայութեան մէջ: Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց վանքը՝ իր ունեցած միջազգային ընդհանրութեան բացի, Հայ ժողովուրդի սրտին ու խղճմտանքին մէջ, Հայոց Միութիւնը Սրբոց Սուրբ Էջմիածնի կողքին, պարծանքն է եւ յոյր Ազգին:

Այդ ծանր լուծին գիտակցութիւնն է որ մերկայիս կը ճնշէ եւ մոյմ ատեն կը գօտեպնդէ մեզ: Այս կարճ ժամանակամիջոցին մեզի պարտադրուած փորձառութիւնը « սահմանակցութիւն » է: Այդ մասին ուրիշ առիթով:

Կարիքն ունի՞մք ձեր աղօթքներում, համբերատար երկայնամտութեան, համոզութեամբ եւ քաջալերանքին:

« Այլ զբարիս գործել մի՛՝ ձանձրացուց, զի ի ժամանակի իւրում հմնեսցուք առանց լքանելոյ: Միմշղեռ ժամանակս ի ձեռս է, գործեսցուք զբարիս...: » (Գաղատացոց 2.9-10)

Աստուած օգնական լինի բոլորիդ՝ հովական, թեմական, հոգեւոր, եւ կրթական, բարեսիրական եւ ընկերային՝ մանուկներու, երիտասարդներու եւ տարեցներու համղեպ ձեր բազմապիսի ծառայութեանց եւ իրագործումներու մէջ:

Կ'աղօթենք որ այս ամէնը առիթներ դառնան ձեր ամօին եւ գործին մէջէն ճառագայթելու շնորհները առատաբաշխ Սուրբ Հոգիին, Աստուծոյ փառքին եւ մեր ժողովուրդի հոգիի կեանքին բարգաւաճման համար: »